

Kamil Weber*

**REALIZACJA DOKTRYNY BJONGJIN
– PRZEMIANY GOSPODARCZE
W KOREI PÓŁNOCNEJ PODCZAS RZĄDÓW
KIM JONG-UNA**

DOI: 10.26399/meip.2(65).2019.15/k.weber

WPROWADZENIE

Dla mieszkańców Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej (KRLD) – ze względu na występujące tam specyficzne uwarunkowania kulturowe – poziom zamożności może nie być aż tak istotny jak dla przedstawicieli świata Zachodu. Nie da się jednak zaprzeczyć, że warunki życiowe obywateli mogą wpływać na aprobatę działań władz i siłę poparcia dla Kim Jong-una. W tym aspekcie rosnące znaczenie ma również coraz większy napływ informacji ze świata zewnętrznego. Powoduje to wzrost oczekiwań i chęć naśladowania życia mieszkańców innych państw, także odnośnie do panującego tam dobrobytu. W przeciwieństwie do ojca i dziadka, Kim Jong-un wydaje się rzeczywiście wprowadzać zmiany w krajowej gospodarce. W artykule opisano metody, którymi władze Korei Północnej starają się poprawić sytuację ekonomiczną oraz to, jakie skutki przynoszą te zabiegi. Przedstawiono również główne szanse rozwojowe tego kraju, jak też trudności i czynniki hamujące przyspieszenie gospodarcze. Pozwoliło to także wnioskować, czy w niedalekiej przyszłości sytuacja ekonomiczna będzie przyczyną osłabiania pozycji Kim Jong-una, czy może wręcz przeciwnie – jej potencjalna poprawa stanie się jednym z elementów umacniania jego władzy.

* Kamil Weber – dr, Uniwersytet Opolski, e-mail: kamilwr@onet.pl, ORCID 0000-0002-6904-0073.

1. PIERWSZE DECYZJE O ZMIANACH I REFORMY ROLNICTWA

Kim Jong-un obejmował rządy w fazie stagnacji wzrostu gospodarczego, przy niewydolnym rolnictwie i rozpowszechnionej korupcji¹. Sygnałem świadczącym o tym, że nowy przywódca będzie chciał skoncentrować się na niezbędnej modernizacji gospodarki były między innymi wprowadzone przez niego zmiany personalne. W kwietniu 2013 roku na stanowisko premiera został powołany Pak Pong-ju. Poprzednio pełnił on tę funkcję od 2003 roku, kiedy także miał odpowiadać za wprowadzenie reform gospodarczych. Już w lipcu 2012 roku ze stanowiska dowódcy sił zbrojnych został z kolei usunięty wicemarszałek Ri Jong-hon na rzecz Hjon Jong-chola. W tym samym czasie rząd powołał biuro ds. reform, które miało przejmować kontrolę nad gospodarką, zmniejszając wpływy armii. Zdaniem analityków, Ri Jong-hon miał się temu sprzeciwiać, co było najważniejszym powodem jego dymisji². Zmiany te miały być jednym z przejawów przejścia od polityki *Songun* do *Bjongjin*, czyli jednoczesnego rozwijania gospodarki oraz programu atomowego³. Wcześniej wysocy rangą funkcjonariusze wojskowi często mieli spory wpływ na handel zagraniczny. Czerpali też osobiste korzyści z działania państwowych przedsiębiorstw. Zmiany, które nastąpiły po objęciu władzy przez Kim Jong-una, oznaczały zatem swego rodzaju demilitaryzację gospodarki. Jeden z ekonomistów północnokoreańskich stwierdził wtedy, że kraj odniósł sukces w zakresie umacniania obronności i budowania ideologii, więc nadszedł czas na rozwój nauki oraz technologii, a przez to gospodarki⁴.

Już kilka miesięcy po przejściu władzy Kim Jong-un zachęcał północnokoreańskich urzędników wyższego szczebla, by uczyli się o funkcjonowaniu gospodarki rynkowej i przeprowadzali niezbędne zmiany⁵. Ważne reformy wdrożono w połowie 2012 roku, kiedy rząd oraz KC Partii Pracy Korei przyjęły uchwałę „Środki z 28 czerwca”. Jej zapisy zachęcały, by rolnicy rejestrowali się

¹ NK News, *Five years of Kim Jong Un: How has North Korea's economy fared?*, www.nknews.org/2016/12/five-years-of-kim-jong-un-how-has-north-koreas-economy-fared, dostęp 09.01.2019.

² PAP, *Kim Dzong Un będzie reformować kraj po odsunięciu dowódcy wojsk*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Kim-Dzong-Un-bedzie-reformowac-kraj-po-odsuniecie-dowodcy-wojsk,wid,14778605,wiadomosc.html?ticaid=118793>, dostęp 23.01.2019.

³ P. Mal, *Kim Dzong Un przedstawił plan rozwoju*, www.rp.pl/Polityka/160509475-Kim-Dzong-Un-przedstawil-plan-rozwoju.html#ap-1, dostęp 07.01.2019.

⁴ G. Toloraya, *Deciphering North Korea Economic Policy Intentions*, <http://38north.org/2016/07/gtoloraya072616>, dostęp 12.01.2019.

⁵ D.J. Ouellette, *Building Trust in Inter-Korean Relations. A Role for Renewable Energy?*, „The Korea Journal of International Studies” 2013, vol. 11, No. 2, s. 339.

jako 5–6-osobowe zespoły produkcyjne. Każda z takich grup miała otrzymać w dzierżawę ziemię od państwowych gospodarstw rolnych. Według nowych regulacji 30% plonów pozostawiano rolnikom, a resztę przeznaczano dla jednostki państwowej, która była właścicielem ziemi. Do tamtej pory rolnicy całą produkcję musieli oddawać swojej spółdzielni, po czym w zamian otrzymywali racje żywnościowe. Już w 2013 roku można było zaobserwować pozytywne efekty tych zmian, gdyż po raz pierwszy od blisko 30 lat wyprodukowano w Korei Północnej taką ilość żywności, która była niemal równa wielkości konsumpcji. Uwzględniając pozytywne skutki reformy, w 2014 roku przyjęto kolejną uchwałę – „Środki z 30 maja”, dzięki której od następnego roku grupy rolników miały zatrzymywać 60% plonów. Przyznawano im także duże działki o rozmiarach do 3,3 tys. m², podczas gdy wcześniej nie przekraczały one 100 m kw.⁶

W jednym z przemówień Kim Jong-un stwierdził, że: „Egalitaryzm w dystrybucji nie ma nic wspólnego z ekonomią socjalistyczną i szkodliwie zmniejsza u rolników entuzjazm do pracy”⁷. Zmiany te są niezwykle istotne, zwłaszcza uwzględniając problemy, z jakimi od lat zmagają się tam rolnictwo. Jest to bowiem kraj wyżynny i ponad 80% jego powierzchni nie nadaje się pod uprawy. Odpowiednie ziemie znajdują się głównie na terenach nizinnych. Są one narażone na wylewy rzek, które niszczą zbiory⁸. Ze względu na zmiany klimatu w ostatnich latach panują też mroźniejsze zimy, a susze stają się dłuższe i częstsze. W okresie letnim występują z kolei coraz intensywniejsze deszcze i tajfuny⁹. Pomimo tego, zmiany wprowadzone po objęciu rządów przez Kim Jong-una przynoszą w rolnictwie pozytywne efekty i przyczyniają się do polepszenia poziomu żywienia w tym kraju.

2. CZERPANIE Z CHIŃSKICH WZORCÓW – TWORZENIE SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH

Północnokoreański przywódca naśladuje przemiany gospodarcze wdrażane wcześniej w innych państwach Azji. W 2014 roku Andrei Lankov stwier-

⁶ R. Stefanicki, *Cicha rewolucja rolna w Korei Północnej*, http://wyborcza.pl/1,76842,17099357Cicha_rewolucja_rolna_w_Korei_Polnocnej.html, dostęp 12.01.2019.

⁷ *Ibidem*, dostęp 12.01.2019.

⁸ A. Bober, *Standardy życia i sytuacja ekonomiczna Korei Północnej*, „Management and Business Administration. Central Europe” 2012 nr 1(108), s. 22–23.

⁹ PAP, *Susza w Korei Płn. może zniszczyć tegoroczne uprawy*, www.portalspozywczy.pl/zboza/wiadomosci/susza-w-korei-pln-moze-zniszczyc-tegoroczne-uprawy,70614.html, dostęp 14.01.2019.

dził, że pojawiają się symptomy świadczące o tym, że kraj ten zdecydował się na powolne reformy na wzór Chin i Wietnamu¹⁰. W Państwie Środka po okresie wielkiego skoku i rewolucji kulturalnej podjęto próbę stworzenia socjalistycznej gospodarki rynkowej. Było to zasługą Denga Xiaopinga, a następnie Jiang Zemina. Początkowo zmiany polegały właśnie na wprowadzeniu pięcioletniej reformy rolnej. Zlikwidowano wtedy komuny działające na wzór radzieckich kołchozów. Ich tereny podzielono na działki, a następnie przekazano w dzierżawę rolnikom, którzy musieli oddawać państwu część pło-
nów. W południowo-wschodniej części Chin powstało natomiast kilkadziesiąt specjalnych stref ekonomicznych, by zapewnić napływ zagranicznego kapitału i technologii¹¹.

Podobne zabiegi mają miejsce w Korei Północnej i jest to drugi z kluczowych procesów widocznych w tamtejszej gospodarce w ciągu ostatnich lat. Chociaż zamysł tworzenia specjalnych stref ekonomicznych istniał tam od dawna, to w okresie rządów Kim Jong-una zauważalna jest intensyfikacja działań w tym zakresie. Już w 1988 roku Kang Song-sanowi, który w latach 1984–1986 sprawował urząd premiera, powierzono zadanie stworzenia planów strefy ekonomicznej Rajin-Sonbong. Powstała ona trzy lata później. Jej rozwój nastąpił jednak dopiero od początku 2010 roku, kiedy miejsce to odwiedził Kim Jong-il i nadano jej specjalny status, na skutek czego była administrowana bezpośrednio przez rząd. Rozpoczęto też kampanię zachęcającą zagranicznych przedsiębiorców do inwestowania w tym miejscu¹². Ofertę taką można znaleźć między innymi na oficjalnej stronie KRLD w Polsce. Strefa jest częścią projektu Tumen River Economic Development Area (TREDA) i według podanych na wspomnianej witrynie informacji posiada „entuzjastyczne poparcie rządu”. Gwarantowana jest tam pełna niezależność przedsiębiorców, bezpieczeństwo inwestycji oraz dowolność wyboru branży. Wśród zalet wymienia się także bliskość koreańskiego, chińskiego i japońskiego rynku. Kolejne atuty to: niskie koszty uruchomienia fabryk, tania i czysta energia oraz zdyscyplinowani i dobrze wykształceni pracownicy¹³. Region, w którym leży strefa Rajin-Sonbong ma spory potencjał także ze względu na obecność naturalnych portów. Preferencje dla zagranicznych inwestorów są

¹⁰ R. Cheda, *Gospodarka rodziny Kimów*, <http://gf24.pl/wydarzenia/swiat/item/364-gospodarka-rodziny-kimow>, dostęp 23.01.2019.

¹¹ H. Salik, *Rynek zdalnie sterowany*, www.rp.pl/artukul/1087100-Rynek-zdalnie-sterowany.html, dostęp 17.01.2019.

¹² A. Grabarczyk, *Korea Północna eksperymentuje z wolnym rynkiem*, www.lekkopolitycznie.pl/2016/01/korea-ponocna-eksperymentuje-z-wolnym-rynkiem, dostęp 22.01.2019.

¹³ [b. a.] *Biznes*, www.krld.pl/krld/biznes, dostęp 12.01.2019.

tam nawet większe niż w podobnych strefach w Chinach i Wietnamie¹⁴. Stawka podatkowa wynosi 14%, a dla inwestycji priorytetowych tylko 10%, podczas gdy na pozostałym obszarze kraju 25%. Ponadto inwestycje przemysłowe są zwolnione z podatku na okres trzech lat, a w sektorze usług przez rok¹⁵. Wprowadzono też ułatwienia wizowe dla osób powiązanych z tymi działaniami¹⁶. We współpracy z Chinami i Rosją zadbano o rozbudowę infrastruktury, zwłaszcza sieci dróg dojazdowych¹⁷. Na obszarze 746 km² funkcjonują liczne przedsiębiorstwa, takie jak: manufaktury, farmy czy piekarnie¹⁸. Na początku 2011 roku chiński państwowy koncern Shangdi Guanqun Investment, który specjalizuje się w przetwarzaniu ropy naftowej i kopalini, planował tam inwestycje o wartości 2 mld dol. Partnerem w tych przedsięwzięciach była północnokoreańska firma Investment and Development Group. Według ówczesnych planów strefa miała stać się największym obszarem przemysłowym tamtej części Azji¹⁹.

Jest to tylko jeden z wielu przykładów takich przedsięwzięć. Już w 2002 roku Korea Północna ogłosiła powstanie trzech stref: Sinuiju, Kaesong oraz Gór Kumgang²⁰. Z kolei w 2011 roku uchwalono status prawny strefy ekonomicznej Hwanggumpjong oraz ustawę o specjalnych strefach ekonomicznych z kapitałem chińskim i północnokoreańskim. Zmieniono też ustawę o inwestycjach zagranicznych w celu wprowadzenia dalszych ułatwień dla przedsiębiorców²¹. W 2013 roku powstał kolejny akt prawny, umożliwiający dalsze otwieranie się na inwestycje bezpośrednio, zwłaszcza w specjalnych strefach ekonomicznych. Poszerzyła się wtedy oferta branżowa dla inwestorów z innych państw. Obejmowała od tego momentu między innymi: produkcję odzieży, rybołówstwo, inwestycje rolne, ogrodnictwo, przemysł stoczniowy, transport i logistykę, wydobycie surowców, technologię informacyjną oraz

¹⁴ M. O'Hanlon, M. Mochizuki, *Economic reform and Military Downsizing: A Key to Solving the North Korean Nuclear Crisis?*, www.brookings.edu/articles, dostęp 10.01.2019.

¹⁵ A. Grabarczyk, *op. cit.*, dostęp 22.01.2019.

¹⁶ M. O'Hanlon, M. Mochizuki, *op. cit.*, dostęp 10.01.2019.

¹⁷ A. Grabarczyk, *op. cit.*, dostęp 22.01.2019.

¹⁸ R. Stefanicki, *Boski plan w Korei Północnej*, http://wyborcza.pl/1,76842,16952972,Boski_plan_w_Korei_Polnocnej.html, dostęp 13.01.2019.

¹⁹ I. Trusewicz, K. Sawicka, K. Wardacki, *Chińskie inwestycje w Korei Płn.*, www.rp.pl/artykul/590454-Chinskie-inwestycje-w-Korei-Pln-.html, dostęp 10.01.2019.

²⁰ S.-B. Park, *The North Korean Economy: Current Issue and Prospects*, Carleton University, Ottawa 2004, s. 10.

²¹ Es/PAP, *Korea Północna otwiera się na świat*, www.forbes.pl/artykuly/sekcje/Wydarzenia/korea-polnocna-otwiera-sie-na-swiat,29955,1, dostęp 08.01.2019.

prowadzenie restauracji²². Pod koniec 2015 roku północnokoreańska delegacja udała się do Singapuru, by zdobywać tam wiedzę z zakresu marketingu, biznesu i informatyki. Wiązało się to z planami tworzenia kolejnych stref. Wybrano Singapur, gdyż kilkadziesiąt lat wcześniej właśnie to państwo wdrożyło reformy gospodarcze, które później naśladowały Chiny²³.

Na początku 2015 roku Prezydium Najwyższego Zgromadzenia Ludowego, czyli północnokoreańskiego parlamentu, przedstawiło projekt powstania 13 nowych stref ekonomicznych. Komitety ludowe z prowincji, w których miały one się znaleźć, przygotowały dokładne plany tych przedsięwzięć. Strefy ekonomiczne zaplanowano w miastach Chongjin, Nampo i Hyesan. Strefy przemysłowe miały powstać w Hungnam, Hyondong i Wiwon, natomiast strefy turystyczne w Onsong i Sinpyong. Przewidywano też utworzenie stref wolnego handlu w Songlim i Waudu oraz stref rolniczych w Orang i Bukchong. Plany rozwojowe i możliwości lokowania inwestycji zamierzano także przedstawiać na targach i wystawach międzynarodowych²⁴. W efekcie tego typu działań w Korei Północnej zwiększa się liczba spółek *join-venture*, czyli łączących kapitały i działania tamtejszych oraz zagranicznych firm. Takie przedsięwzięcia były tam podejmowane już w 1984 roku, by ratować przedsiębiorstwa z KRLD przed upadkiem. Miało to umożliwić również pozyskiwanie nowych technologii. Wtedy jednak zagraniczni partnerzy zainwestowali tam w ciągu ośmiu lat jedynie 150 mln dol. Obecnie spółki tego typu zajmują się między innymi produkcją samochodów *Pyeonghwa*, ciężarówek, motocykli, skuterów, tworzyw sztucznych, odzieży oraz artykułów spożywczych i tytoniowych. W zdecydowanej większości swoje kapitały lokują tam przedsiębiorcy z Chin i Rosji²⁵. W Korei Północnej inwestowały jednak także między innymi firmy: brytyjskie, włoskie i amerykańskie²⁶.

²² K. Starzyk, *Pozaeuropejskie gospodarki odporne transformacji rynkowej. Przypadek Korei Północnej*, [w:] B. Drelich-Skulska i in. (red.), *Jabłko niezgody. Regionalne wyzwania współczesnej gospodarki światowej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2015 nr 407, s. 236.

²³ Fee.org, *Wolny rynek w Korei Północnej*, <http://namzalezyl.pl/wolny-rynek-w-korei-polnocnej>, dostęp 16.01.2019.

²⁴ W. Chaber, *Korea Północna: plan rozwoju stref ekonomicznych w 2015 roku*, www.polska-azja.pl/korea-polnocna-plan-rozwoju-stref-ekonomicznych-w-2015-roku, dostęp 18.01.2019.

²⁵ N. Levi, *Korea Kimów: Nowy System Zarządzania Gospodarczego w Naszym Własnym Stylu*, www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/korea-kimow-nowy-system-zarzadzania-gospodarczego-w-naszym-wlasnym-stylu, dostęp 09.01.2019.

²⁶ *Idem*, *Scenarios regarding the future of North Korea*, [w:] Ł. Ho Thanh, P. Łonyszyn (red.), *Asia in the 21st century: conflicts and disputes*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, s. 123.

Potencjalnych inwestorów może jednak odstraszać fakt, że władze północnokoreańskie – wbrew zapewnieniom – dokonywały niekiedy przejęcia zagranicznych kapitałów. Podobnie postępował już Kim Il-sung, kiedy w latach 70. XX wieku, koncern Volvo dostarczył do Korei Północnej samochody, za które ostatecznie nie zapłacono. Kim Jong-un natomiast po realizacji kontraktu przez egipską korporację Orascom zdecydował o zmianie prawnej formuły spółki, by ją następnie przejąć. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku chińskiego koncernu wydobywczego Xiyang, który inwestował w wydobycie rudy żelaza²⁷. Obawy zagranicznych przedsiębiorców budzić może też fakt, że jeszcze kilka lat temu jedynie co piąta firma inwestująca swój kapitał w Korei Północnej osiągała zysk²⁸.

3. ZMIANY W PRZEMYSŁE I (NIE)OFICJALNA PRYWATYZACJA

Próby przyciągania zagranicznych inwestorów oraz ożywienia produkcji rolnej to jednak nie jedyne zmiany, jakie w zakresie gospodarki są widoczne pod rządami Kim Jong-una. Wspomniana ustawa z 2014 roku nazwana „Środki z 30 maja” przewidywała też nowe uregulowania w przemyśle. Dyrektorzy państwowych przedsiębiorstw mieli odąd posiadać swobodę w zakresie zatrudniania i zwalniania pracowników²⁹. Ponadto mogli oni też bezpośrednio negocjować umowy handlowe z zagranicznymi podmiotami oraz decydować o tym, skąd i jakie kupować towary, jak też samodzielnie ustalać ceny. Zarządcy mogli również wyznaczać wysokość zarobków z puli środków, która zostawała po uprzednim przekazaniu odpowiedniej części dochodów na rzecz państwa i dalsze inwestycje³⁰. Obecnie niektóre państwowe przedsiębiorstwa przemysłowe odprowadzają do budżetu jedynie 20–50% swoich przychodów³¹. Po reformie wynagrodzenia na przykład w fabryce kosmetyków w Sinuiju wzrosły z 3 tys. wonów do 80 tys., a w niektórych przypadkach nawet do 110 tys. Dzięki temu pensje zostały bardziej dostosowane do realnych kosztów utrzymania³². Widać też próby motywacji poprzez przyznawanie dodatkowego wynagrodzenia. Przykładowo w 2016 roku pracownicy fabryki obuwia w Won-

²⁷ R. Cheda, *op. cit.*, dostęp 23.01.2019.

²⁸ A. Bober, *op. cit.*, s. 26.

²⁹ R. Stefanicki, *Cicha rewolucja rolna...*, *op. cit.*, dostęp 12.01.2019.

³⁰ E. Talmadge, *North Korea's creeping economic reforms show signs of paying off*, www.theguardian.com/world/2015/mar/05/north-korea-economic-reforms, dostęp 14.01.2019.

³¹ G. Toloraya, *op. cit.*, dostęp 12.01.2019.

³² E. Talmadge, *op. cit.*, dostęp 14.01.2019.

san mieli otrzymywać premie, kiedy uda im się osiągnąć zwiększone limity produkcji³³. Jeśli zmiany dotyczą jednak tylko niektórych przedsiębiorstw, może dochodzić do sytuacji, że robotnicy za podobną pracę otrzymują bardzo różne wynagrodzenie. Analitycy zauważyli również, że gwałtowne zwiększenie płac może prowadzić do szybkiego narastania inflacji. Stąd planowano, by część zarobków wypłacana była w towarach³⁴. Ostatecznie reforma objęła jednak tylko 100 zakładów, mając charakter pilotażowy³⁵.

Zdaniem A. Lankova, Korea Północna obecnie przypomina raczej słabo rozwiniętą gospodarkę rynkową z interwencjonizmem państwowym niż kraj komunistyczny. Według tego eksperta, chociaż KRLD nazywana jest ostatnim państwem stalinowskim, to przejawia się to co najwyżej w retoryce rządzących, natomiast przynajmniej od końca lat 90. XX wieku, północnokoreańska gospodarka wykazywała cechy rynkowe³⁶. Jedna z uciekinierek stwierdziła, że to Korea Północna jest państwem kapitalistycznym, a Korea Południowa – socjalistycznym. Na Południu bowiem istnieje wiele programów pomocowych, a na Północy trzeba albo w jakiś sposób zarobić pieniądze, albo jest się zagrożonym śmiercią³⁷.

Przez dekady w KRLD rzeczywiście funkcjonowała centralnie sterowana gospodarka. Późniejsze jej załamanie spowodowało jednak, że stopniowo narastała biznesowa działalność. Warto przypomnieć, że po podziale państwa koreańskiego, to Północ była terenem znacznie lepiej rozwiniętym. Znajdowały się tam ośrodki odpowiedzialne wcześniej za produkcję około 75% krajowego przemysłu górniczego oraz 80% przemysłu ciężkiego. Południe ze względu na sprzyjający klimat było raczej regionem rolniczym³⁸. Przez dekady gospodarka Korei Północnej opierała się na wsparciu Związku Radzieckiego, Chin i innych krajów socjalistycznych. Pomimo tego, w oficjalnych deklaracjach

³³ Associated Press, *How Kim Jong Un plans to end poverty in North Korea in 200 days*, www.dailymail.co.uk/news/article-3655687/North-Korea-mobilizes-200-day-economic-speed-campaign.html, dostęp 08.01.2019.

³⁴ A. Lankov, *W Korei Północnej płace wzrosły stukrotnie*, https://pl.sputniknews.com/polish.ruvr.ru/2013_11_13/W-Korei-Polnocnej-place-wzrosly-stukrotnie, dostęp 22.01.2019.

³⁵ Associated Press, *op. cit.*, dostęp 8.01.2019.

³⁶ A. Lankov, *The Resurgence of a Market Economy in North Korea*, Moscow 2016, s. 1, 3.

³⁷ The Japan Times, *Defectors-turned-activists say capitalists stalls all that's keeping North Korea economy afloat*, www.japantimes.co.jp/news/2016/11/23/business/defectors-turned-activists-say-capitalists-stalls-thats-keeping-north-korea-economy-afloat/#.WHzJB2BTHIU, dostęp 16.01.2019.

³⁸ M. O'Hanlon, M. Mochizuki, *op. cit.*, dostęp 10.01.2019.

cjach podkreślano znaczenie zasady samowystarczalności państwa³⁹. W latach 60. i 70. XX wieku notowano tam dynamiczny rozwój sięgający 20% w skali roku⁴⁰. Największy nacisk kładziono na rozwój przemysłu ciężkiego, w tym obróbki żelaza i stali oraz produkcji maszyn i pojazdów⁴¹. Począwszy od lat 80., kraj ten zaczął jednak się zadłużać, nie będąc w stanie spłacać zaciągniętych zobowiązań finansowych. W wyniku niewypłacalności, KRLD straciła możliwość zaciągania kolejnych kredytów, co wpłynęło na jakość i warunki produkcji wytwarzanych towarów⁴². System zaczął wykazywać klasyczne przejawy niewydolności gospodarki centralnie planowanej. Powszechne stawały się braki materiałów, a produkcja była nieefektywna⁴³. Głównym problemem stał się jednak późniejszy upadek Związku Radzieckiego, na skutek czego Korea Północna straciła źródło napływu kapitału, inwestycji i surowców⁴⁴. W przeciwieństwie do państw Europy Środkowo-Wschodniej, KRLD nie podjęła próby liberalizacji i otwarcia swego systemu gospodarczego. Prowadziło to do jego szybkiego załamywania się, a klęski żywiołowe z połowy lat 90. XX wieku dodatkowo utrudniły sytuację. Przykładowo produkcja zbóż spadła z 5,5 mln ton w 1989 roku do 3,5 mln w 1995 roku, co było jedną z przyczyn fali głodu⁴⁵.

W okresie kryzysu wyraźnie zwiększyła się jednak skłonność obywateli do samodzielnego pozyskiwania dóbr i dochodów. Pracowano na nielegalnych, prywatnych polach. Narastał też handel na czarnym rynku. Po tym jak państwowe jadłodajnie przestały funkcjonować, zaczęły pojawiać się prywatne restauracje i kawiarnie. Powstawały również kantory oraz biblioteki, gdzie za opłatą można było wypożyczyć niedostępne w innych miejscach książki. Narastała także prostytucja, wyeliminowana wcześniej pod koniec lat 50. XX wieku. Powodowało to pewne zmiany mentalności obywateli, dotąd całkowicie zależnych od państwa. Pomimo rozpowszechniania się prywatnych praktyk gospodarczych, oficjalnie pozostawały one jednak nielegalne. Rzeczywistość zaczynała znacznie odbiegać od regulacji prawnych. Ze względu na rosnącą skalę prywatnych inicjatyw, wielu urzędników zaczęło mniej restrykcyjnie podchodzić do przestrzegania przez obywateli przepisów, które tego zabraniały. Zwłaszcza że towarzyszyło temu wręczanie łapówek⁴⁶.

³⁹ A. Lankov, *The Resurgence of...*, *op. cit.*, s. 3.

⁴⁰ A. Bober, *op. cit.*, s. 22.

⁴¹ S.-B. Park, *op. cit.*, s. 3.

⁴² A. Bober, *op. cit.*, s. 22.

⁴³ S.-B. Park, *op. cit.*, s. 3.

⁴⁴ A. Bober, *op. cit.*, s. 22.

⁴⁵ S.-B. Park, *op. cit.*, s. 2, 4.

⁴⁶ A. Lankov, *The Resurgence of...*, *op. cit.*, s. 6–8.

Do 2001 roku władze także wydawały się ignorować istnienie prywatnych przedsięwzięć, traktując je jako konieczność w dobie kryzysu. W dwóch kolejnych latach podjęto próby reform mających uregulować funkcjonowanie sektora prywatnego. Jednak już od 2004 roku wycofano się z tych planów i do 2009 roku prowadzono antywolnorynkową politykę, czego zwieńczeniem była reforma walutowa zakończona fiaskiem. Była ona wymierzona w rezerwy pozyskane przez prywatnych przedsiębiorców. Doprowadziła jednak do rozgoryczenia wielu obywateli, którzy utracili swoje oszczędności. Od tego momentu władze powróciły do dobrze znanego modelu cichego przyzwolenia na prywatną działalność. O ile jednak Kim Jong-il jedynie tolerował ten proceder, to jego syn wydaje się być w tym względzie znacznie bardziej otwarty⁴⁷.

Wiele firm północnokoreańskich biznesmenów nadal funkcjonuje jednak w „szarej strefie”. Często działają jako spółki zależne od agencji państwowych. Oficjalnie otrzymanie pozwolenia na prowadzenie działalności jest nadal niemożliwe i byłoby niezgodne z prawem. W praktyce inwestor nawiązuje porozumienie z lokalnymi władzami i rejestruje swój biznes jako przedsiębiorstwo państwowe. Wskazana osoba lub sam właściciel firmy jest powoływany na stanowisko dyrektora i może samodzielnie zatrudnić personel oraz zakupić sprzęt. Część zarabianych pieniędzy trafiająca do budżetu jest wykazywana jako przychody sektora państwowego. Ponadto właściciele często płacą pewne sumy lokalnym władzom i funkcjonariuszom publicznym, którzy są protektorami ich działalności. Powstające początkowo, zwłaszcza w pierwszej dekadzie XXI wieku, prywatne przedsiębiorstwa były bardzo prymitywne. Zatrudniano tam głównie kobiety, które wytwarzały ubrania, obuwie i proste artykuły gospodarstwa domowego. Towary pakowano w chińskie kartony, jako oryginalnie wyprodukowane w Państwie Środka⁴⁸. Obecnie w Korei Północnej można spotkać natomiast nawet prywatne kopalnie, rafinerie ropy naftowej oraz wysoce rentowne firmy rybackie⁴⁹. Sektor państwowy i prywatny często także ze sobą współpracują. Przykładowo przedsiębiorstwa państwowe sprzedają swoje wyroby do firm prywatnych, kupują od nich surowce, a także pożyczają pieniądze⁵⁰. Według niektórych analityków, w niedalekiej przyszłości państwowe i półpaństwowe przedsiębiorstwa będą działać w głównych gałę-

⁴⁷ *Ibidem*, s. 10.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 8.

⁴⁹ Idem, *Kim Jong-un: What we know about the North Korean leader*, www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/01/kim-jong-north-korean-leader-160104121310318.html, dostęp 11.01.2019.

⁵⁰ Idem, *The Resurgence of...*, *op. cit.*, s. 11.

ziach gospodarki, podczas gdy mniej istotne dziedziny będą dzielone między organami państwowymi niższych szczebli i *de facto* prywatnych inwestorów⁵¹. Nie można precyzyjnie określić znaczenia sektora prywatnego w gospodarce KRLD, ale szacuje się, że odpowiada on za 30–50% PKB⁵².

W efekcie liberalizacji widoczne są zmiany, zwłaszcza w stolicy poprawiła się dostępność wielu produktów⁵³. Przedstawiciele północnokoreańskiej klasy średniej na ogół są zadowoleni ze swojego poziomu życia. Dowodem na polepszanie się sytuacji i wzrost zamożności mieszkańców jest też stały wzrost cen mieszkań. Ze względu na brak rozwiniętego systemu bankowego zakup nieruchomości jest dobrym sposobem inwestycji zarobionego kapitału. Zauważalny jest także rozwój rynku usług. Zamożniejsi rodzice chcą bowiem zapewnić swoim dzieciom prywatne lekcje języków obcych, muzyki czy matematyki. Upowszechniają się również usługi cateringowe i remontowe⁵⁴. W Pjongjangu znajdują się też sklepy, w których dostępne są luksusowe produkty znanych zagranicznych marek⁵⁵. W niektórych za torebkę trzeba zapłacić nawet do tysiąca dolarów⁵⁶. Coraz bardziej popularne stają się też operacje plastyczne, takie jak korekcja nosa czy usuwanie części skóry z górnej powieki, dzięki czemu oczy wydają się większe⁵⁷. Wiadomo jednak, że tylko nielicznych mieszkańców stać na tego typu wydatki. Jednocześnie trzeba bowiem pamiętać, że w niektórych rejonach kraju panują zupełnie inne warunki życia, a ludność egzystuje na znacznie niższym poziomie, aczkolwiek głód nie jest już problemem powszechnym⁵⁸.

Kolejnym przejawem zmian następujących w KRLD jest upowszechnianie się bazarów, na których dostępny jest szeroki asortyment produktów. Według niektórych analityków jest to także rodzaj aktywności, który może umacniać nowy sposób myślenia Koreańczyków z Północy i uniezależnianie się od władz. Zdaniem Lim Eul-chula – eksperta ds. Korei Północnej – pobudza to zakorzeniony w umysłach ludzi materializm, indywidualizm oraz chęć poszukiwania zysku, co w jego opinii może być zagrożeniem dla systemu

⁵¹ G. Toloraya, *op. cit.*, dostęp 12.01.2019.

⁵² A. Lankov, *The Resurgence of...*, *op. cit.*, s. 1.

⁵³ G. Toloraya, *op. cit.*, dostęp 12.01.2019.

⁵⁴ A. Lankov, *The Resurgence of...*, *op. cit.*, s. 10–12.

⁵⁵ Rozmowa autora z Emilem Truszkowskim – organizatorem wycieczek do Korei Północnej, który wielokrotnie był w tym kraju (odbyta 09.03.2018), materiały własne autora.

⁵⁶ A. Lankov, *The Resurgence of...*, *op. cit.*, s. 13.

⁵⁷ A. Petriczko, *Kim i Dior*, „Wysokie Obcasy” – dodatek do „Gazety Wyborczej” z 06.05.2017, s. 26.

⁵⁸ AFP/vwe, *Fast jeder zweite Nordkoreaner unterernährt*, www.welt.de/politik/ausland/article154600374/Fast-jeder-zweite-Nordkoreaner-unterernaehrt.html, dostęp 23.01.2019.

północnokoreańskiego. Pod koniec 2016 roku zdjęcia satelitarne wskazywały na istnienie około 400 dużych rynków, zwanych *jangmadang*. Nowa grupa społeczna – tak zwana *donju* – to ludzie, którzy często zaczęli właśnie od handlu na bazarach, po czym swoje oszczędności inwestowali w opisane wcześniej większe przedsięwzięcia czy na przykład budowę mieszkań, usługi taksówkarskie lub roboty górnicze. Początkowo władze starały się ograniczać rozrost bazarów, na przykład poprzez skracanie godzin ich pracy, zakaz handlu przez osoby poniżej 40. roku życia czy zakaz używania obcych walut. Z czasem jednak z tych restrykcji zrezygnowano⁵⁹. Bazary stały się ważnym elementem gospodarki Korei Północnej, choćby ze względu na płacone przez handlarzy podatki zasilające budżet państwa⁶⁰. Dzienny podatek płacony przez kupców za stragan wynosi od 500 do 1000 wonów, czyli równowartość od 6 do 12 amerykańskich centów⁶¹. Pod koniec 2016 roku szacowano, że w Korei Północnej może działać od 450 do 700 bazarów, z których każdy mieścił setki stoisk⁶². Znajdujący się w stolicy bazar *Pyongsong* jest tak duży, że potrzeba całego dnia, aby go obejść⁶³.

4. EFEKTY PRZEMIAN

Przejawem następujących zmian jest też fakt, że zdaniem wielu ekspertów – pomimo trudności – gospodarka pod rządami Kim Jong-una stała się bardziej stabilna i mniej podatna na kryzysy niż wcześniej⁶⁴. W pewnym stopniu taki stan rzeczy potwierdzały też statystyki dotyczące rozwoju ekonomicznego KRLD. Od połowy lat 60. XX wieku kraj ten nie publikuje danych dotyczących gospodarki, co stanowi problem przy badaniu jej zmian. Wskaźniki są szacowane w przybliżeniu, na podstawie danych przekazywanych przez państwa utrzymujące z Koreą Północną stosunki handlowe⁶⁵. Pomocne w pozyskiwaniu statystyk są na przykład działające w Korei Południowej:

⁵⁹ The Japan Times, *Defectors-turned-activists say...*, *op. cit.*, dostęp 16.01.2019.

⁶⁰ Biuletyn Ambasady KRLD w Polsce, *Bazary w KRLD*, <http://krlld.pl/krlld/czytelniateksty/biuletyny/011%20Bazary%20w%20KRLD.pdf>, dostęp 08.01.2019.

⁶¹ The Japan Times, *Defectors-turned-activists say...*, *op. cit.*, dostęp 16.01.2019.

⁶² J. Baek, *Why foreign information in North Korea is such a big deal?*, www.nknews.org/pro/why-foreign-information-in-north-korea-is-such-a-big-deal, dostęp 14.01.2019.

⁶³ The Japan Times, *Defectors-turned-activists say...*, *op. cit.*, dostęp 16.01.2019.

⁶⁴ NK News, *Five years of Kim...*, *op. cit.*, dostęp 09.01.2019.

⁶⁵ A. Rogala, „*Samowystarczalna*” *Korea Północna*, www.coslychacwbiznesie.pl/gospodarka/%E2%80%99Esamowystarczalna-korea-polnocna, dostęp 18.01.2019.

Bank Korei, Ministerstwo ds. Zjednoczenia oraz Agencja Promocji Handlu Korei⁶⁶. Według danych pierwszej z wymienionych instytucji, w 2009 i 2010 roku nastąpił nieznaczny spadek wartości PKB Korei Północnej. Jednak już w 2011 roku i w kolejnych latach notowany był stały wzrost. Wynosił on kolejno: 0,8%, 1,3%, 1,1% oraz 1% w 2014 roku⁶⁷. Dochód narodowy brutto Korei Północnej nadal jednak wynosił wtedy tylko 2,3% wielkości osiągniętej przez Południe. W przeliczeniu na osobę było to 4,7% dochodu uzyskiwanego przez mieszkańca Korei Południowej⁶⁸. Eksport tego kraju zwiększył się z 1,32 mld dol. w 2009 roku do 3,16 mld w 2014 roku. W tym czasie import wzrósł z 2,95 mld do 4,45 mld dol.⁶⁹. Pozytywny trend prawdopodobnie został przerwany w 2015 roku, kiedy PKB Korei Północnej miał zmniejszyć się o 1,1%⁷⁰. Według Banku Korei, także wartość handlu zagranicznego KRLD spadła wtedy do 6,25 mld dol., podczas gdy rok wcześniej było to 7,61 mld⁷¹. Eksport spadł o 14,8% do 2,7 mld dol., a import z kolei zmniejszył się o 20% i wyniósł 3,56 mld dol.⁷². Rok 2015 był trudny po części z powodu międzynarodowych sankcji i nieurodzaju, a także ze względu na spadające ceny węgla i rudy żelaza, co stanowiło podstawę północnokoreańskiego eksportu⁷³. Z kolei według danych Hyundai Research Institute, PKB *per capita* Korei Północnej wykazywał stały wzrost. W 2013 roku szacowano jego wartość na 854 dol., rok później na 930 dol., a w roku 2015 – 1013 dol. Dla porównania w przypadku Korei Południowej wskaźnik ten wynosił jednak 27 195 dol., a Laosu – 1779 dol.⁷⁴. Według danych południowokoreańskiego

⁶⁶ S.-B. Park, *op. cit.*, s. 2–3.

⁶⁷ K.-y. Hwan, *Gross Domestic Product Estimates for North Korea in 2014*, s. 1–2, www.nkeconwatch.com/nk-uploads/GDP_of_North_Korea_in_2014_ff.pdf, dostęp 23.01.2019.

⁶⁸ *Ibidem*, s. 4.

⁶⁹ OEC, *North Korea*, <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/prk>, dostęp 16.01.2019, The Bank of Korea, *Gross Domestic Product Estimates for North Korea in 2014*, s. 4, www.bok.or.kr/contents/total/eng/boardView.action?menuNaviId=634&boardBean.brdid=16312&boardBean.menuid=634, dostęp 16.01.2019.

⁷⁰ D. Wituszyński, *Korea Północna pogrąży się w recesji*, www.polska-azja.pl/korea-polnocna-pograzaja-sie-w-recesji, dostęp 17.01.2019.

⁷¹ S.-j. Choi, *N. Korea's economy contracted in 2015: BOK report*, www.koreatimes.co.kr/www/news/biz/2016/07/123_210113.html, dostęp 18.01.2019.

⁷² The Bank of Korea, *op. cit.*, dostęp 16.01.2019.

⁷³ Ch.-i. Moon, I. Hwang, D. Ilbo, *North Korea still stable despite external vulnerabilities*, www.eastasiaforum.org/2015/12/28/north-korea-still-stable-despite-external-vulnerabilities, dostęp 20.01.2019.

⁷⁴ E. Shim, *North Korea per capita GDP rises above \$ 1,000 think tank says*, www.upi.com/Top_News/World-News/2016/09/29/North-Korea-per-capita-GDP-rises-above-1000-think-tank-says/3151475161041, dostęp 19.01.2019.

urzędu statystycznego w 2016 roku w KRLD dochód *per capita* wyniósł jednak 1808 dol. W porównaniu z 2015 rokiem wzrost dochodów wynosił 5% i był najwyższy od 2011 roku. W 2016 roku wzrost PKB Korei Północnej wyniósł 3,9%. Pomimo tego, Północ wciąż była ponad 20-krotnie uboższa od południowego sąsiada⁷⁵. Kolejny rok – głównie z uwagi na wpływ międzynarodowych sankcji – przyniósł też spadek wartości PKB o 3,5%⁷⁶.

5. DODATKOWY DOCHÓD – DZIAŁALNOŚĆ PRZESTĘPCZA

Opisując wielkość północnokoreańskiej gospodarki, należy jednak pamiętać również o nielegalnej działalności tego państwa i skutecznym omijaniu międzynarodowych restrykcji, na co wskazywał też raport ONZ z lutego 2016 roku. Przykładowo, za pośrednictwem firm chińskich i hongkońskich sprowadzano części potrzebne do rozwoju programu nuklearnego. Reżim sprzedawał także broń raketową do Syrii, Iranu oraz krajów afrykańskich. Okazało się, że szkoleni byli tam nawet ugandyjscy policjanci⁷⁷. Zdarzało się również, że na skutek działania sieci pośredników i dostawców, amerykańscy wytwórcy nieświadomie korzystali z północnokoreańskich surowców. W 2014 roku takie sytuacje miały miejsce między innymi w firmach IBM i Hewlett-Packard⁷⁸. Warto przywołać także działalność Biura 39, które zajmuje się między innymi: produkcją i dystrybucją narkotyków, fałszowaniem waluty i „praniem brudnych pieniędzy”, podrabianiem papierosów, handlem bronią, a także przemytem samochodów. Operacje te wspomagane są przez północnokoreański personel dyplomatyczny i realizowane w innych państwach za pośrednictwem tamtejszych banków dzięki działalności fikcyjnych firm. Działania takie prowadzone są między innymi: w Chinach, we Włoszech,

⁷⁵ Arb, *Koreańczycy z Północy 22 razy ubożsi od rodaków z Południa*, www.rp.pl/Spoleczenstwo/171219030-Koreanczyzy-z-Polnocy-22-razy-ubozsi-od-rodakow-z-Poludnia.html, dostęp 20.01.2019.

⁷⁶ The Bank of Korea, *Gross Domestic Product Estimates for North Korea in 2017*, s. 1, <https://www.bok.or.kr/viewer/skin/doc.html?fn=201807201017209380.doc&rs=/webview/result/E0000634/201807>, dostęp 30.01.2019.

⁷⁷ M. Kruczkowska, *Pjongjang znów preży muskuły, ale nie uniknie surowszych sankcji*, <http://wyborcza.pl/1,75399,19714820,pjongjang-znow-prezy-muskuly-ale-nie-uniknie-surowszych-sankcji.html>, dostęp 11.01.2019.

⁷⁸ I. King, *HP and IBM List North Korea as a Supplier in Conflict-Mineral Reports*, www.bloomberg.com/news/2014-06-03/hp-and-ibm-list-north-korea-as-a-supplier-in-conflict-mineral-reports.html, dostęp 21.01.2019.

Rosji i krajach afrykańskich. Pojawiały się nawet informacje o utrzymywaniu powiązań z rosyjską mafią⁷⁹.

Według doniesień z sierpnia 2017 roku, w związku z negatywnym wpływem międzynarodowych sankcji na gospodarkę, Korea Północna zintensyfikowała zwłaszcza sprzedaż narkotyków. Mają one być rozprowadzane przede wszystkim przez północnokoreańskie ambasady w Azji Południowo-Wschodniej, gdzie popyt na te środki jest znaczący, a kontrole graniczne nie są tak drobiazgowo, jak w innych regionach świata⁸⁰. Prowadzono też handel bronią. We wrześniu 2017 roku przed wpłynięciem na wody terytorialne Egiptu zatrzymano statek pod kambodżańską banderą, który płynął jednak z Korei Północnej. Było na nim ukrytych około 30 tys. granatników o wartości 23 mln dol. Podejrzewano ponadto, że KRLD sprzedaje też broń między innymi takim krajom, jak: Kuba, Birma i Erytrea oraz co najmniej dwóm ugrupowaniom terrorystycznym⁸¹.

Koreańczycy z Północy handlowali również alkoholem. W listopadzie 2017 roku w domu Hyon Ki-yonga, czyli północnokoreańskiego dyplomaty żyjącego w stolicy Pakistanu, znaleziono zbiór butelek wartych na czarnym rynku ponad 150 tys. dol.⁸². Z kolei według doniesień dziennika „The New York Times” z października 2017 roku, KRLD bezprawnie pozyskuje także znaczące środki finansowe, dzięki rozwojowi programu cybernetycznego. Przykładem tego była chociażby sytuacja z 2016 roku, kiedy wykradzono 80 mln dol. z Banku Centralnego Bangladeszu⁸³. Według medialnych doniesień ze stycznia 2018 roku, hakerzy z Korei Północnej włamali się też na ser-

⁷⁹ P. Rexton Kan, *Assessment of North Korea's Illicit Trafficking Activities*, www.realcleardefense.com/articles/2017/10/31/assessment_of_north_koreas_illicit_trafficking_activities_112556.html, dostęp 22.01.2019.

⁸⁰ J. Ryall, *North Korea „ramps up manufacture of illegal drugs” amid sanctions*, www.dw.com/en/north-korea-ramps-up-manufacture-of-illegal-drugs-amid-sanctions/a-40169753, dostęp 21.01.2019.

⁸¹ J. Warrick, *A North Korea ship was seized off Egypt with a huge cache of weapons destined for a surprising buyer*, www.washingtonpost.com/world/national-security/a-north-korean-ship-was-seized-off-egypt-with-a-huge-cache-of-weapons-destined-for-a-surprising-buyer, dostęp 21.01.2019.

⁸² D. Jorgic, *In Pakistan, North Korean diplomat's alcohol stash raises bootlegging suspicions*, www.reuters.com/article/us-pakistan-northkorea-insight/in-pakistan-north-korean-diplomats-alcohol-stash-raises-bootlegging-suspicions-idUSKBN1D80XG, dostęp 20.01.2019.

⁸³ PAP, *Hakerzy idealną bronią izolowanego Pjongjangu*, www.cyberdefence24.pl/682201,hakerzy-idealna-bronia-izolowanego-pjongjangu, dostęp 19.01.2019.

wery południowokoreańskiej firmy i skradli 70 monet cybernetycznej waluty Monero. Ich wartość szacowano na około 25 tys. dol.⁸⁴.

Według raportu ONZ z września 2017 roku, im więcej było nakładanych międzynarodowych sankcji na Koreę Północną, tym bardziej były one przez nią łamane. W okresie od lutego do sierpnia tegoż roku nielegalny eksport miał osiągnąć wartość 224 mln euro. Pomimo zakazu, północnokoreański węgiel i rudy żelaza prawdopodobnie sprowadzały Chiny, Indie, Malezja oraz Sri Lanka. Z kolei uzbrojenie miało być wysyłane na przykład do: Syrii, Angoli, Erytrei, Konga, Namibii oraz Tanzanii⁸⁵. W grudniu 2017 roku australijska policja zatrzymała obywatela tego kraju o pochodzeniu koreańskim – Chan Han-choia, który był podejrzany o to, że pracował jako przedstawiciel handlowy Korei Północnej, starając się nielegalnie sprzedawać północnokoreański węgiel oraz części raket i technologie militarne⁸⁶. Wiele instytucji finansowych z Korei Północnej ma też swoich przedstawicieli za granicą. Pracownicy instytucji rządowych prowadzą po kilka kont na jedno nazwisko i zacierają ślady zakazanych transakcji⁸⁷. W lipcu 2017 roku pojawiły się też medialne doniesienia, że coraz więcej Koreańczyków z Północy jest zatrudnianych w krajach Zatoki Perskiej – Kuwejcie, Katarze, Omamie oraz Zjednoczonych Emiratach Arabskich. Zdaniem przedstawicieli ONZ, często pracują oni niemal w niewolniczych warunkach⁸⁸.

6. POTENCJAŁ I SZANSE DALSZEGO ROZWOJU

W kolejnych latach, zwłaszcza uwzględniając śmiałe plany i deklaracje północnokoreańskiego przywódcy, ważny będzie jednak potencjał ekonomiczny tego kraju i możliwości dalszego, legalnego rozwoju. W przeciwieństwie do Korei Południowej, Północ posiada bogate złoża naturalne. Znajduje się tam

⁸⁴ Z. Chong, *North Korea accused of stealing \$25K in cryptocurrency*, www.cnet.com/news/north-korean-hackers-breaching-servers-to-steal-cryptocurrencies, dostęp 20.01.2019.

⁸⁵ Deutsche Welle, P. Malinowski, *ONZ: Korea Północna omija sankcje. Merkel gotowa do mediacji w konflikcie*, www.rp.pl/Konflikty-zbrojne/309109962-ONZ-Korea-Polnocna-omija-sankcje-Merkel-gotowa-do-mediacji-w-konflikcie.html, dostęp 19.01.2019.

⁸⁶ J. Williams, D. Cave, *Australian Tried to Sell Missile Parts for North Korea, Police Say*, www.nytimes.com/2017/12/17/world/australia/australia-north-korea-missile-arrest.html, dostęp 20.01.2019.

⁸⁷ Deutsche Welle, P. Malinowski, *op. cit.*, dostęp 19.01.2019.

⁸⁸ J. Gambrell/The Associated Press, *Thousands of North Korean Laborers in U.S.-Allied Gulf Nations*, www.bloomberg.com/news/articles/2017-07-28/thousands-of-north-korean-laborers-in-us-allied-gulf-nations, dostęp 23.01.2019.

około 80% wszystkich surowców mineralnych występujących na Półwyspie Koreańskim. W KRLD wydobywanych jest około 200 kopalin, które mają znaczenie gospodarcze⁸⁹. Według szacunków wartość posiadanych surowców naturalnych tego państwa może obecnie wynosić nawet 6 bln dol.⁹⁰. Do bogactw tych należą między innymi: węgiel kamienny, rudy żelaza, cynku, ołowiu, miedzi, złota, srebra oraz wapień. Korea Północna znana jest też z największych na świecie złóż magnezytu⁹¹. Wydobywa się tam również grafit, marmur, siarkę i sól kamienną⁹². Obecnie duże znaczenie mają występujące tam niezwykle cenne metale ziem rzadkich, które są wykorzystywane w najnowszych technologiach informatycznych⁹³. Stosuje się je między innymi w produkcji sprzętu elektronicznego, energooszczędnych żarówek, turbin wiatrowych czy akumulatorów. Głównym światowym eksporterem metali ziem rzadkich są jednak Chiny, więc gwałtowne zwiększanie podaży tych surowców byłoby przez ten kraj niepożądane, ze względu na potencjalne obniżenie cen⁹⁴. Nie ulega jednak wątpliwości, że posiadane przez Koreę Północną surowce naturalne mogłyby stać się źródłem wielkich korzyści finansowych, co wymaga jednak rozwijania międzynarodowej kooperacji. Przykładowo dla Rosji współpraca z Koreą Północną jest interesująca właśnie ze względu na rzadkie surowce mineralne łatwiej dostępne niż na Syberii⁹⁵. W zamian za możliwość ich poszukiwania i eksploatacji już w 2012 roku Rosjanie zdecydowali się anulować północnokoreańskie długi. Umorzono 90% należności, natomiast pozostała część, czyli ponad miliard dolarów miała być przeznaczona na wspólne inwestycje w KRLD⁹⁶.

Kolejną z szans na polepszenie sytuacji gospodarczej Korei Północnej jest turystyka. Zwłaszcza od 2014 roku podejmuje się tam próby ożywienia tej branży. W połowie 2015 roku zaczęto przyjmować czarterowe rejsy z chińskiego miasta Yanji, które jest stolicą koreańskiej autonomicznej strefy Yanbian.

⁸⁹ N. Levi, *Korea Kimów: Nowy System...*, *op. cit.*, dostęp 09.01.2019.

⁹⁰ T. Bednarzak, *Korea Północna śpi na 6 bln. dolarów. Ogromne bogactwa tylko przedłużą trwanie reżimu*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Korea-Polnocna-spi-na-6-bln-dol-Ogromne-bogactwa-tylko-przedluzatrwanie-rezimu,wid,17000099,wiadomosc.html?tid=1187bd>, dostęp 20.01.2019.

⁹¹ S.-B. Park, *op. cit.*, s. 8–9.

⁹² N. Levi, *Korea Kimów: Nowy System...*, *op. cit.*, dostęp 09.01.2019.

⁹³ I. Trusewicz, K. Sawicka, K. Wardacki, *Co ma dług do ropy*, www.rp.pl/arttykul/946304-Co-ma-dlug-do-ropy.html, dostęp 22.01.2019.

⁹⁴ T. Bednarzak, *op. cit.*, dostęp 20.01.2019.

⁹⁵ I. Trusewicz, *Korea bliżej Rosji*, www.rp.pl/arttykul/1181637-Korea-blizej-Rosji.html, dostęp 21.01.2019.

⁹⁶ PI/PAP, *Korea Północna uregulowała dług wobec Rosji*, www.forbes.pl/korea-polnocna-uregulowala-dlug-wobec-rosji,artykuly,30136,1,1,1.html, dostęp 22.01.2019.

Mieszka tam wiele osób pochodzenia koreańskiego, co miało gwarantować sporą liczbę chętnych do odwiedzenia rodzinnych stron. Loty do KRLD od kilku lat stają się coraz bardziej popularne w Chinach, stąd bezpośrednio połączenia lotnicze obsługuje coraz więcej miast, między innymi Szanghaj⁹⁷. Rozwój turystyki nie tylko ma zapewnić napływ środków finansowych, ale też polepszać wizerunek kraju w oczach międzynarodowej społeczności. W 2015 roku planowano, by w ciągu dwóch lat zwiększyć liczbę turystów ze 100 tys. do miliona, a w ciągu trzech kolejnych lat jeszcze ją podwoić⁹⁸. Według północnokoreańskich danych, w latach 2010–2011 kraj ten odwiedziło około 700 tys. turystów z Chin⁹⁹.

Atutem Korei Północnej jest także siła robocza, dla której ważna jest etyka pracy, zdyscyplinowanie i gotowość do poświęceń. Pomimo że nauczanie w szkołach pełne jest treści propagandowych, to spora część ludności jest stosunkowo dobrze wykształcona¹⁰⁰. W 2014 roku wskaźniki skolaryzacji na poziomie szkół podstawowych i średnich były w KRLD wysokie, wynosiły odpowiednio 99 i 96%. Był to wynik podobny do standardów południowokoreańskich. Różnica była natomiast widoczna na poziomie szkolnictwa wyższego. Współczynnik skolaryzacji w Korei Północnej na tym etapie wynosił 33%, a na Południu 95%¹⁰¹. Wydaje się, że Kim Jong-un zauważa też konieczność rozwoju nauki i technologii. Przykładowo w artykule z przełomu 2011 i 2012 roku, który zamieściły najważniejsze północnokoreańskie gazety, można było przeczytać, że: „Instytuty naukowo-badawcze powinny zwiększyć wysiłki na rzecz rozwoju dziedzin podstawowych technologii, w tym informatyki, nanotechnologii i bioinżynierii oraz promowania technik inżynierskich w zakresie głównych dziedzin i dawać więcej naukowych odkryć, które mogłyby pokonać świat. (...) Należy poświęcić większą uwagę kadrom naukowo-technicznym, w tym bezcennym talentom i zapewnić im najlepsze warunki dla ich pracy badawczej”¹⁰².

⁹⁷ Polskie Radio, *Chiny uruchamiają czartery do Korei Północnej*, www.rp.pl/artykul/1210108-Chiny-uruchamiaja-czartery-do-Korei-Polnocnej.html, dostęp 24.01.2019.

⁹⁸ G. Szypuła, *Korea Północna liczy na zyski z turystyki*, www.rp.pl/artykul/1207732-Korea-Polnocna-liczy-na-zyski-z-turystyki.html, dostęp 22.01.2019.

⁹⁹ IAR, *Chińczycy rzucają w Koreańczyków cukierkami*, www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/904673,Chinczycy-rzucaja-w-Koreanczykow-cukierkami, dostęp 23.01.2019.

¹⁰⁰ M. O’Hanlon, M. Mochizuki, *op. cit.*, dostęp 10.01.2019.

¹⁰¹ J.-w. Lee, J.-h. Pyun, *North Korea’s Economic Integration and Growth Potential*, „Cama Working Paper” 2016, nr 69, s. 10–11.

¹⁰² *Wspólny artykuł noworoczny gazet „Rodong Sinmun”, „Chosonunmyngun” i „Jonnyongchonwi”*, s. 6–7, http://krlld.pl/krlld/czytelniateksty/kom_osw//2012%20001%20001%20Noworoczny%20artykul%20trzech%20redakcji.pdf, dostęp 20.01.2019.

Ponadto warto zauważyć, że pomimo izolacji KRLD od świata zewnętrznego, coraz częściej obcokrajowcy przekazują tam młodemu pokoleniu wiedzę z zakresu przedsiębiorczości. Na Uniwersytecie Nauki i Technologii w Pjongjangu około 500 studentów uczy się między innymi, jak założyć własną firmę i w jaki sposób ją prowadzić. Dzieci dostojników partyjnych i wojskowych poznają tam podstawy zarządzania, informatyki i języka angielskiego. Uczelnia została założona przez dr. Jamesa Kim Chin Kiunga – Amerykanina koreańskiego pochodzenia. Jej absolwenci, znając nowoczesne wzorce gospodarowania, mają w przyszłości zadbać o modernizację kraju. Zajęcia prowadzi tam 40 Amerykanów i Brytyjczyków, którzy są specjalistami między innymi z zakresu zarządzania i reklamy¹⁰³. W 2015 roku około 450 Koreańczyków z Północy wzięło z kolei udział w warsztatach dotyczących biznesu i przedsiębiorczości, prowadzonych przez organizację Choson Exchange, która także szkoli Koreańczyków z Północy, jak prowadzić działalność gospodarczą, od małych lokali gastronomicznych po duże przedsięwzięcia¹⁰⁴. Geoffrey K. See – założyciel i przewodniczący tej organizacji zwracał uwagę, że władze będą musiały uporać się z problemem, jak pogodzić kontrolę nad społeczeństwem z potrzebą otwarcia na świat, umożliwiając rozwój gospodarczy. W tym względzie konieczne jest bowiem na przykład swobodne komunikowanie się biznesmenów z ich zagranicznymi partnerami¹⁰⁵.

PODSUMOWANIE

W okresie rządów Kim Jong-una w Korei Północnej zaczęto w większym stopniu naśladować reformy gospodarcze zapoczątkowane niegdyś w innych państwach azjatyckich. Dzięki temu w KRLD zwiększył się zakres zagranicznych inwestycji, zmieniły się zasady funkcjonowania wielu państwowych zakładów, jak też regulacje dotyczące rolnictwa. Ponadto coraz powszechniejsza staje się prywatna działalność gospodarcza. Powstawanie sieci bazarów wpłynęło z kolei na lepszą dostępność produktów, a niektórym obywatelom dało możliwość zarobku. Nastąpił wzrost zamożności wielu z nich. Dzięki działalności zagranicznych instruktorów, Koreańczycy z Północy zdobywają

¹⁰³ M. Kruczkowska, *Pjongjang uczy się kapitalizmu*, http://wyborcza.pl/1,76842,15833225,Pjongjang_uczy_sie_kapitalizmu.html#ixzz4Wb6n4xqT, dostęp 24.01.2019.

¹⁰⁴ J. Makinen, *North Korea leader unveils 5-year plan for economy, but no radical reforms*, www.latimes.com/world/asia/la-fg-north-korea-economy-20160508-story.html, dostęp 23.01.2019.

¹⁰⁵ NK News, *Five years of Kim...*, *op. cit.*, dostęp 09.01.2019.

też niezbędną wiedzę z zakresu przedsiębiorczości oraz nowych technologii. Jak wskazano, Korea Północna ma też możliwości dalszego rozwoju, przy wykorzystaniu między innymi bogatej bazy surowcowej oraz kompetentnej siły roboczej. Jednakże agresywna polityka tego kraju utrudnia poszerzenie współpracy międzynarodowej i wykorzystanie posiadanych atutów napotyka na wiele ograniczeń. Otwarcie na taką kooperację jest konieczne do rozwiązania problemów gospodarczych KRLD. Rządzących tym państwem może czekać spore wyzwanie, gdyż zdaniem wielu specjalistów stwarza to ryzyko dla reżimu¹⁰⁶. Napływ zagranicznych informacji może bowiem demaskować głoszoną przez dziesięciolecia propagandę. W przeszłości miały miejsce sytuacje, kiedy reformy gospodarcze nie wiązały się z przemianami politycznymi. Działo się to zwłaszcza w krajach Azji, na przykład w Kazachstanie, gdzie pomimo zwiększenia swobody funkcjonowania rynku, następuje ograniczanie praw obywatelskich¹⁰⁷. W Korei Północnej najprawdopodobniej również nie należy się spodziewać, że otwieraniu się na zagraniczne inwestycje czy nawet turystykę, będzie towarzyszyła pełna zgoda władz na likwidację izolacji od świata zewnętrznego. Będzie to dopuszczalne tylko w znikomym zakresie i w stosunku do osób, w przypadku których okaże się to konieczne do prowadzenia działalności biznesowej. Liberalizacja gospodarki w KRLD może – zwłaszcza w początkowym okresie – wiązać się także z nasileniem kontroli wobec społeczeństwa w celu wykrywania wszelkich oznak sprzeciwu i ujawniania osób wrogich władzom. Istnieje jednocześnie realna nadzieja, że z czasem poprawa sytuacji gospodarczej zacznie zapewniać coraz większą przychylność względem władz i siłowe wymuszanie posłuszeństwa stanie się mniej konieczne.

BIBLIOGRAFIA

- AFP/vwe, *Fast jeder zweite Nordkoreaner unterernährt*, www.welt.de/politik/ausland/article154600374/Fast-jeder-zweite-Nordkoreaner-unterernaehrt.html.
- Arb, *Koreańcy z Północy 22 razy ubożsi od rodaków z Południa*, www.rp.pl/Społeczenstwo/171219030-Koreanczyzy-z-Polnocy-22-razy-ubozsi-od-rodakow-z-Poludnia.html.

¹⁰⁶ S.-B. Park, *op. cit.*, s. 13.

¹⁰⁷ N. Levi, *Korea Północna na drodze przemian*, „FAE Policy Paper” 2013, nr 12, s. 6.

- Associated Press, *How Kim Jong Un plans to end poverty in North Korea in 200 days*, www.dailymail.co.uk/news/article-3655687/North-Korea-mobilizes-200-day-economic-speed-campaign.html.
- Baek J., *Why foreign information in North Korea is such a big deal?*, www.nknews.org/pro/why-foreign-information-in-north-korea-is-such-a-big-deal.
- Bednarzak T., *Korea Północna śpi na 6 bln. dolarów. Ogromne bogactwa tylko przedłużą trwanie reżimu*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title>.
- Biuletyn Ambasady KRLD w Polsce, *Bazary w KRLD*, <http://krld.pl/krld/czytelniateksty/biuletyny/011%20Bazary%20w%20KRLD.pdf>.
- Bober A., *Standardy życia i sytuacja ekonomiczna Korei Północnej*, „Management and Business Administration. Central Europe” 2012 nr 1(108).
- Chaber W., *Korea Północna: plan rozwoju stref ekonomicznych w 2015 roku*, www.polska-azja.pl/korea-polnocna-plan-rozwoju-stref-ekonomicznych-w-2015-roku.
- Cheda R., *Gospodarka rodziny Kimów*, <http://gf24.pl/wydarzenia/swiat/item/364-gospodarka-rodziny-kimow>.
- Choi S.-j., *N. Korea's economy contracted in 2015: BOK report*, www.korea-times.co.kr/www/news/biz/2016/07/123_210113.html.
- Chong Z., *North Korea accused of stealing \$25K in cryptocurrency*, www.cnet.com/news/north-korean-hackers-breaching-servers-to-steal-cryptocurrencies.
- Deutsche Welle, Malinowski P., *ONZ: Korea Północna omija sankcje. Merkel gotowa do mediacji w konflikcie*, www.rp.pl/Konflikty-zbrojne/309109962-ONZ-Korea-Polnocna-omija-sankcje-Merkel-gotowa-do-mediacji-w-konflikcie.html.
- Es/PAP, *Korea Północna otwiera się na świat*, www.forbes.pl/artykuly/sekcje/Wydarzenia/korea-polnocna-otwiera-sie-na-swiat,29955,1.
- Fee.org, *Wolny rynek w Korei Północnej*, <http://namzalezy.pl/wolny-rynek-w-korei-polnocnej>.
- Gambrell J./The Associated Press, *Thousands of North Korean Laborers in U.S.-Allied Gulf Nations*, www.bloomberg.com/news/articles/2017-07-28/thousands-of-north-korean-laborers-in-us-allied-gulf-nations.
- Grabarczyk A., *Korea Północna eksperymentuje z wolnym rynkiem*, www.lekkopolitycznie.pl/2016/01/korea-polnocna-eksperymentuje-z-wolnym-rynkiem.
- Hwan K.-y., *Gross Domestic Product Estimates for North Korea in 2014*, www.nkeconwatch.com/nk-uploads/GDP_of_North_Korea_in_2014_ff.pdf.
- IAR, *Chińczycy rzucają w Koreańczyków cukierkami*, www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/904673,Chinczycy-rzucaja-w-Koreanczykow-cukierkami.

- Jorgic D., *In Pakistan, North Korean diplomat's alcohol stash raises bootlegging suspicions*, www.reuters.com/article.
- King I., *HP and IBM List North Korea as a Supplier in Conflict-Mineral Reports*, www.bloomberg.com/news.
- Kruczkowska M., *Pjongjang uczy się kapitalizmu*, http://wyborcza.pl/1,76842,15833225,Pjongjang_uczy_sie_kapitalizmu.html#ixzz4Wb6n4x.
- Kruczkowska M., *Pjongjang znów pręży mięśnie, ale nie uniknie surowszych sankcji*, <http://wyborcza.pl/1,75399,19714820,pjongjang-znow-prezymuskuly-ale-nie-uniknie-surowszych-sankcji.html>.
- Lankov A., *Kim Jong-un: What we know about the North Korean leader*, www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/01/kim-jong-north-korean-leader-160104121310318.html.
- Lankov A., *The Resurgence of a Market Economy in North Korea*, Moscow 2016.
- Lankov A., *W Korei Północnej płace wzrosły stukrotnie*, https://pl.sputniknews.com/polish.ruvr.ru/2013_11_13/W-Korei-Polnocnej-place-wzrosly-stukrotnie.
- Lee J.-w., Pyun J.-h., *North Korea's Economic Integration and Growth Potential*, „Cama Working Paper” 2016 nr 69.
- Levi N., *Korea Kimów: Nowy System Zarządzania Gospodarczego w Naszym Własnym Stylu*, www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/korea-kimow-nowy-system-zarzadzania-gospodarczego-w-naszym-wlasnym-stylu.
- Levi N., *Korea Północna na drodze przemian*, „FAE Policy Paper” 2013 nr 12.
- Levi N., *Scenarios regarding the future of North Korea*, [w:] Ho Thanh Ł., Łonyszyn P. (red.), *Asia in the 21st century: conflicts and disputes*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014.
- Makinen J., *North Korea leader unveils 5-year plan for economy, but no radical reforms*, www.latimes.com/world/asia/la-fg-north-korea-economy-20160508-story.html.
- Moon Ch.-i., Hwang I., Ilbo D., *North Korea still stable despite external vulnerabilities*, www.eastasiaforum.org/2015/12/28/north-korea-still-stable-despite-external-vulnerabilities.
- NK News, *Five years of Kim Jong Un: How has North Korea's economy fared?*, www.nknews.org.
- O'Hanlon M., Mochizuki M., *Economic reform and Military Downsizing: A Key to Solving the North Korean Nuclear Crisis?*, www.brookings.edu/articles.
- Ouellette D.J., *Building Trust in Inter-Korean Relations. A Role for Renewable Energy?*, „The Korea Journal of International Studies” 2013, vol. 11, No. 2.

- Talmadge E., *North Korea's creeping economic reforms show signs of paying off*, www.theguardian.com/world/2015/mar/05/north-korea-economic-reforms.
- The Bank of Korea, *Gross Domestic Product Estimates for North Korea in 2014*, www.bok.or.kr/contents/total/eng/boardView.action?menuNaviId=634&boardBean.brdid=16312&boardBean.menuid=634.
- The Japan Times, *Defectors-turned-activists say capitalists stalls all that's keeping North Korea economy afloat*, www.japantimes.co.jp/news.
- Toloraya G., *Deciphering North Korea Economic Policy Intensions*, <http://38north.org/2016/07/gtoloraya072616>.
- Trusewicz I., *Korea bliżej Rosji*, www.rp.pl/artykul/1181637-Korea-blizej-Rosji.html.
- Trusewicz I., Sawicka K., Wardacki K., *Chińskie inwestycje w Korei Płn.*, www.rp.pl/artykul/590454-Chinskie-inwestycje-w-Korei-Pln-.html.
- Trusewicz I., Sawicka K., Wardacki K., *Co ma dług do ropy*, www.rp.pl/artykul/946304-Co-ma-dlug-do-ropy.html.
- Warrick J., *A North Korea ship was seized off Egypt with a huge cache of weapons destined for a surprising buyer*, www.washingtonpost.com/world.
- Williams J., Cave D., *Australian Tried to Sell Missile Parts for North Korea, Police Say*, www.nytimes.com/2017/12/17/world/australia/australia-north-korea-missile-arrest.html.
- Wituszyński D., *Korea Północna pogrąża się w recesji*, www.polska-azja.pl/korea-polnocna-pograza-sie-w-recesji.
- Wspólny artykuł noworoczny gazet „Rodong Sinmun”, „Chosonunmyngun” i „Jonnyongchonwi”*, http://krld.pl/krld/czytelniateksty/kom_osw//2012%2001%2001%20Noworoczny%20artykul%20trzech%20redakcji.pdf.
- [b. a.] *Biznes*, www.krld.pl/krld/biznes.

REALIZACJA DOKTRYNY BJONGJIN – PRZEMIANY GOSPODARCZE W KOREI PÓŁNOCNEJ PODCZAS RZĄDÓW KIM JONG-UNA

Streszczenie

Korea Północna zupełnie słusznie jest postrzegana jako jedno z najbardziej zacofanych pod względem gospodarczym państw świata. Często niezauważalne są jednak zmiany, jakie nastąpiły tam po przejściu rządów przez

Kim Jong-una. Na ten temat istnieje też skromna literatura naukowa. Na podstawie dostępnych źródeł w pracy przeanalizowano stan północnokoreańskiej gospodarki, wdrażanych tam reform oraz potencjału ekonomicznego tego państwa, który może decydować o dalszym rozwoju Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej (KRLD). Wśród kluczowych zmian, jakich dokonano tam w ciągu ostatnich kilku lat, można wskazać zwłaszcza reformy rolnictwa, nowe uwarunkowania dotyczące funkcjonowania ośrodków przemysłowych, otwarcie na zagraniczne inwestycje oraz nieformalnie przebiegający rozwój sektora prywatnego, działający jednak z cichym przyzwoleniem władz. Analiza wszystkich tych czynników ma pozwolić na postawienie prognoz dotyczących przyszłości ekonomicznej państwa kierowanego przez Kim Jong-una.

Słowa kluczowe: Korea Północna, gospodarka, Bjongjin, Kim Jong-un

MATERIALISATION OF THE BJONGJIN DOCTRINE: ECONOMIC CHANGES IN NORTH KOREA UNDER KIM JONG-UN'S RULE

Abstract

North Korea is quite rightly perceived as one of the most backward countries in the world in economic terms. However, the changes that took place after Kim Jong-un came to power pass unnoticed. There is also scarce scientific literature on this subject. The article, based on the available sources, analyses the condition of the North Korean economy, the reforms implemented there and the economic potential of that state, which may determine further development of the Democratic People's Republic of Korea (DPRK). Among the key changes that have taken place over the last few years, we can point out in particular agricultural reforms, new conditions of the functioning of industrial centres, openness to foreign investments and informal development of the private sector, which operates with tacit consent of the authorities. The analysis of all these factors should allow for making predictions about the economic future of the state led by Kim Jong-un.

Key words: North Korea, Economy, Bjongjin, Kim Jong-un

РЕАЛИЗАЦИЯ ТЕОРИИ ВJONGJIN, ИЛИ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ РЕФОРМЫ В СЕВЕРНОЙ КОРЕЕ В ПРАВИТЕЛЬСТВЕ КИМ ЧЕН ЫНА

Резюме

Северная Корея вполне справедливо рассматривается как одно из самых отсталых с точки зрения уровня экономического развития государств мира. Зачастую, однако, изменения, которые произошли после прихода к власти Ким Чен Ына, остаются незамеченными. На эту тему также написано мало научных трудов. На основе доступных источников в статье проанализировано состояние северо-корейской экономики, проводимые в государстве реформы и его экономический потенциал, который может оказывать влияние на дальнейшее развитие Корейской Народно-Демократической Республики (КНДР). Среди наиболее значительных изменений, которые были осуществлены за последние несколько лет, можно особо отметить следующие: сельскохозяйственные реформы; новые факторы, касающиеся функционирования промышленных центров; политику привлечения иностранных инвестиций; а также неформально развивающийся частный сектор, который, однако, действует с молчаливого согласия властей. Анализ всех этих факторов даёт возможность прогнозировать экономическое будущее государства во главе с Ким Чен Ыном.

Ключевые слова: Северная Корея, экономика, Bjongjin, Ким Чен Ын

Цytuj jako:

Weber K., *Realizacja doktryny Bjongjin – przemiany gospodarcze w Korei Północnej*, „Mysł Ekonomiczna i Polityczna” 2019 nr 2(65), s. 39–64. DOI: 10.26399/meip.2(65).2019.15/k.weber

Cite as:

Weber, K. (2019) ‘Realizacja doktryny Bjongjin – przemiany gospodarcze w Korei Północnej’ [‘Materialisation of the Bjongjin doctrine: Economic changes in North Korea under Kim Jong-un’s rule’]. *Mysł Ekonomiczna i Polityczna* 2(65), 39–64. DOI: 10.26399/meip.2(65).2019.15/k.weber